

Jelek az aszfalt felett

Szombathy Bálint: *Városjelek*, 1971–2012, Szombathy Bálint, Bp., 2012

A kötet anyagát a Vajdaságból elszármazott költő, képzőművész és intermediális alkotó, Szombathy Bálint által a szentendrei Művészet-Malomban rendezett tárlat fotói adják. A 2012. szeptember 28-a és november 11-e között látható kiállítás az ún. „városjelek”-et igyekezett fotósorozatokban bemutatni.

A „városjelek” Szombathy definíciójában (magyarázó szövegeiben és a kísérőtanulmányt író munkatársai meghatározásában is) olyan struktúrák, melyek valamilyen többletjelentést is hordoznak az épületeken és az utcán. Ráadásul többékevésbé véletlenül vagy spontán módon születtek. A multimediális alkotóművész meghatározása szerint azonban gyakran – szinte mindig – mégis hordoznak valamiféle jelentést, vagy később telítődnek – akár művészi – jelentéssel. Akár oly módon is, hogy hozzájuk rendelődik valami hangulat vagy szimbolikus jelentés, asszociáció.

Így vesz sorra több városjel-csoportot: az üres kereteket (melyekből már eltűntek a táblák) és a táblanyomokat, az átfestéseket-újrafestéseket s ráfestéseket (elsősorban falakon), a kábeleket s vezetékeket (melyek kilógnak vagy kitüremkednek), valamint a tépéseket (letépett plakátok, cédulák). E „jelek” kontextusait és jelentésstruktúráit vizsgálja. Például azt, hogy – még a modern színkeverés és festékszóró megjelenése előtt – a régebbi városi térben hogyan oldották meg a fal átfestését. Gyakran ilyen átfestéseknél sokáig kísérleteztek a színárnyalatokkal, s ennek következményeként a „végleges szín” alatt és a fal (melyet átfestettek vagy újrafestettek) szélein megmaradtak a korábbi „kísérleti” színárnyalatok csíkjai vagy foltjai. S e csíkok vagy foltok – különösen a széleken – hogyan alkottak külön réteget. S hasonló „módosulásokhoz” vezetett egy-egy fennmaradt üres táblakeret is a falon. A tábla alatt általában világosabb színű lett a fal, bár a tábla levétele után kicsit besötétedik s beporosodik. Így vizsgálja a különböző – általában véletlenül megmaradt – színárnyalatokat s színváltozásokat.

Hasonló módon villantja fel fotókon a kilógó vagy kitüremkedő kábelek különböző típusait. Ezen „alsóbb struktúrák” is – Szombathy értelmezésében – más-más formákban jelennek meg, melyek hordozhatnak jelentésárnyalatokat. Más-más asszociációkat kelt a végével fölfelé mutató, „ujj formájú” kábel és a közepével kilógó – a falba vagy a talajba végével visszanyúló – vezeték. S valóban, ha jól meggondoljuk: mind a kábelekről, mind a táblák kereteiről gyakran különös asszociációink támadnak... Ugyanez a helyzet az átfestések mellett megmaradt, „kísérleti” színárnyalatokkal is. Ha lefényképezzük és sorozatokba rendezzük e „városjeleket”, tág asszociációs tér nyílik előttünk. S sok szem-

pontból tényleg e jelek akár „műalkotásoknak” vagy „performatív dokumentumoknak” is tekinthetők... Szombathy Bálintot már korábban is – performanszaiban és képzőművészeti munkásságában – sokat foglalkoztatták a keretek és a határok. Talán a *Városjelek* kiállítást is egyfajta határátlépésnek tekinti.

Sőt – ahogy a kísérőtanulmányt író Maja és Reuben Fowkes művészettörténészek fogalmazznak – ezeket a városjeleket „véletlen festményeknek”, illetve „véletlen plasztikáknak” tartja. S a fotók e – nagyrészt még a régebbi, államszocialista rendszerek által hátrahagyott – lepusztult struktúrákat új jelentéssel ruházzák föl, sajátos „csendéletté” avatva őket. Itt persze nem csupán az egykori „létező szocializmus” (mind magyar, mind pedig jugoszláv változata) ironizálódik, hanem a hagyományos festészet és szobrászat (plasztika) is. Az e művészeti területek által használt technikák is parodizálódnak-profanizálódnak az átfestések, tépések és az üres keretek, illetve vezeték-plasztikák által.

A legrégebbi – még a hetvenes évek első felében készült – jugoszláviai fotók alkotják a fotósorozat alaprétégét. S e mellé sorakoznak a későbbi jugoszláviai (szerbiai) és másutt elkészült fotók. A később készült, színes képek erőteljesebben tudják érzékeltetni a városjelek „véletlen művészetének” jellegét. Ezeken – különösen az átfestések és újrafestések esetében – inkább „átjön” a hermeneutikai asszociáció, a „véletlen művészet” esztétikája. Így „avatódnak” a városjelek egyfajta sajátos műalkotássá.

Marczinka Csaba

